
Kønnet kultur og skæv repræsentation

Et tilbageblik på og en kvalitativ analyse af 30 år i dansk akademia

Mandlige kunstnere, teoretikere og forfattere har i mange år fyldt væsentlig mere i undervisning og forskning på humaniora end kvindelige. Hvorfor har kønsbalancen i humanistisk forskning været så stor, og hvilken type kønnet/sexistisk akademisk kultur er den rundet af? Det er nogle af de spørgsmål, denne artikel vil forsøge at svare på.

CAMILLA SKOVBJERG PALDAM

Lektor, Ph.d.

camillapaldam@cc.au.dk

ORCID 0000-0001-5318-7786

Institut for Kommunikation og Kultur – Kunsthistorie
Aarhus Universitet
Denmark

ABSTRACT

Why have women artists, authors, and theorists been so underrepresented in humanistic research? In this article I will investigate the skewed gender balance of my own previous research, and of the four volumes of *A Cultural History of the Avant-garde in the Nordic Countries* (2012-2022), in which I have been involved as contributor and editor. I will try to understand why the inequity has been so pronounced and unnoticed by examining the academic culture, the research has been created in. Here I will partly draw on my own experiences, partly on a qualitative study of testimonies from other female researchers. My thesis is that the lack of attention paid to gender in research is closely linked to a gendered and often sexist university culture.

NØGLEORD

Sexisme; #MeToo; Sonja Ferlov Mancoba; Humaniora; Repræsentation

I efteråret 2022 udkom det fjerde og sidste mammutbind i serien *A Cultural History of the Avant-garde in the Nordic Countries* (2012-22). Jeg er medredaktør på bind 4, og færdiggørelsen blev fejret med en international konference under titlen *Completing/Critiquing the Cultural History of the Avant-Garde in the Nordic Countries 1900-2020*. Konferencen stod i selvransagelsens tegn, og mit bidrag – som denne artikel bygger på – tog udgangspunkt i køn, som et af de perspektiver, der klart ville være blevet behandlet anderledes, hvis arbejdet med *A Cultural History of the Avant-garde* startede nu.¹ I de fire bind er repræsentationen af mandlige og kvindelige kunstnere langt fra lige, og selvom jeg altid har betragtet mig selv som feminist, har kønsbalancen også været meget skæv i min egen forskning, f.eks. nævner jeg næsten ingen kvindelige kunstnere i min ph.d.-afhandling om surrealisme fra 2008. Det er først noget, jeg er begyndt at tænke over de senere år – og det undrer mig i dag.

Artiklen tager afsæt i denne undren. Jeg vil først se på repræsentation af kvindelige kunstnere i min egen tidligere forskning og i *A Cultural History of the Avant-garde in the Nordic Countries*, fordi denne bogserie dels er et eksempel på et stort kollaborativt projekt, dels har været vigtig i mit eget akademiske virke – og altså ikke fordi jeg har grund til at tro, at der skulle være større kønsbalance i avantgardeforskningen end i andre humanistiske forskningsfelter.² Derefter vil jeg forsøge at forstå, hvorfor skævheden har været så udtalt og upåagtet. Her vil jeg dels trække på egne erfaringer, dels på vidnesbyrd fra andre kvindelige forskere i min generation. Konkret sker sidstnævnte i form af en kvalitativ undersøgelse, hvor jeg har interviewet ni kvinder for at få en bredere forståelse af den kønnede kultur, der har været på humanistiske uddannelser siden 1990'erne. Kvalitativ metode, herunder individuelle interviews, er velegnet til at få indblik i en kultur, at få

belyst hvordan noget gøres, siges og opleves (Brinkmann og Tanggård 2020, p. 15, 35). Der er således tale om en induktiv metode, hvor jeg med udgangspunkt i individuelle cases forsøger at tegne et billede af de overordnede strukturer. Her vil jeg bl.a. undersøge: Hvordan er kønsspørgsmål blevet behandlet og opfattet i undervisning og forskning? Hvordan var arbejdsmiljøet i forhold til kønsrelationer? Og hvad har ændret sig?

De seneste år har der været flere undersøgelser af sexismen i danske universitetsmiljøer (Skewes 2019, 2021; Guschke 2022; Einersen et al. 2021). Her bør særligt *Sexism in Danish Higher Education and Research. Understanding, Exploring, Acting*, 2021, af forskerne Anna Franciska Einersen, Jo Krojer, Sorcha MacLeod, Sara Louise Muhr, Ana Maria Munar, Eva Sophia Myers, Mie Plotnikof og Lea Skewes nævnes. Rapporten bygger på over 800 vidnesbyrd, og jeg kommer også til at trække på deres analyser og konklusioner. Jeg koncentrerer mig her om danske forhold, men for et internationalt overblik kan "Sexual harassment in higher education – a systematic overview", 2020, anbefales. Artiklen, der er skrevet af de svenske kønsforskere Fredrik Bondestam og Maja Lundqvist, er et sammenfattende studie af publikationer og databaser om seksuel chikane på højere uddannelser i perioden 1966-2017, med inddragelse af 800 af de mere end 5.000 individuelle publikationer, der internationalt er på området.

Min tese er, at den manglende opmærksomhed, der generelt har været på køn i humanistisk forskning, er tæt forbundet med en kønnet og ofte sexistisk kultur i den akademiske verden. Einersen et al. skriver, at selvom sexismen opererer på et individuelt niveau – og opleves eller videreføres individuelt eller kollektivt af en person eller en gruppe af personer – opererer sexismen også på et institutionelt niveau, som "social realitet", der former vores institutioner, samt på et strukturelt niveau, som refererer til samfundsmæssige systemer af dominans og privilegier, herunder sociale normer og adfærd (Einersen et al. 2021, p. 27).³ På linje med Einersen et al. opfatter jeg sexismen som et institutionelt og strukturelt problem, og altså ikke bare et problem for den enkelte. Sexisme er kulturbåren. For at kunne se og ændre vores blinde vinkler og kønsbias i forskningen, er vi nødt til at afdække og forstå den kultur, vi indgår i. Denne artikel skal derfor også betragtes som et stykke aktivisme.

Eget fokus på mandlige kunstnere

I min afhandling, *Konstruktive collager – fra 1920'ernes surrealisme til Young British Artists*, 2008, skrev jeg kun om mandlige surrealistiske kunstnere. I indledningen afgrænser jeg mit felt til surrealistiske kunstnere centreret i Paris i 1920'erne. Jeg anerkender, at der også er surrealistiske kunstnere i andre lande, og jeg nævner navnene på nogle mænd, men jeg kommer aldrig ind på, at alle mine eksempler på surrealistiske kunstnere er mænd. Jeg skriver om sexismen og objektivering af kvinder i de surrealistiske værker lavet af mænd, men nævner ikke nogen af tidens surrealistiske kvinder.

I afhandlingen er der 97 illustrationer. Ud af de 97 er der kun 6 af kvindelige kunstnere: en af Hannah Höch, en af Sherrie Levine, en af Sarah Lucas og tre af Cindy Sherman. Jeg skriver om Cindy Sherman:

Cindy Sherman er en af en række kvindelige kunstnere, der udfordrer og kommenterer surrealisternes køns- og kvindekonstruktioner. Sherman er således medtaget [i afhandlingen] som repræsentant for en kritisk position, der i samspil med de sidste 20 års omfattende feministiske surrealismeforskning har haft stor indflydelse og derfor hverken bør eller kan sidde overhørig. (Paldam 2008, p. 214)

Teksten fortsætter med en analyse af et af Shermans værker, som er lavet som ironisk respons på et værk af surrealisten Hans Bellmer, og konkluderer blandt andet, at Sherman "afmonterer surrealisternes konvulsiviske udfordring af kroppen og patetiske dyrkelse af kvinden som medium for det underfulde og ubevidste." (Paldam 2008, pp. 217-18). Mit perspektiv i analysen er åbenlyst feministisk, men jeg tænkte ikke på at inkludere flere kvindelige kunstnere, og jeg er aldrig blevet spurgt om mit valg af kunstnere, ikke af nogen af mine ph.d.-vejledere, ikke på ph.d.-kurser af andre ph.d.-studerende, og ikke af redaktøren på Aarhus Universitetsforlag, da jeg nogle år senere udgav en redigeret udgave af afhandlingen.

Det var min afhandling om avantgarde fra 2008, men hvordan er kønsbalancen i de fire bind af *A Cultural History of the Avantgarde in the Nordic Countries*, der er udkommet mellem 2012 og 2022?

Optælling af kunstnernavne i titler i *A Cultural History of the Avant-garde*

De fire bind er alle kæmpestore (680-1043 sider), og jeg har forsøgt at få et overblik over kønsbalancen ved at tælle navngivne mænd og kvinder i artiklernes titler i bind 1-4. I bind 1 (1900-1925) er der 18 mænd og 5 kvinder, i bind 2 (1925-50) 25 mænd og 2 kvinder, i bind 3 (1950-1975) 27 mænd og 8 kvinder og i bind 4 (1975-) 14 mænd og 18 kvinder (se Ill. 1). Der er flere forbehold for en sådan navnetælling: For det første: Der er naturligvis flere kvinder nævnt i bindene end dem, der er nævnt i titlerne. For det andet: Ikke alle titler indeholder navne på kunstnere. Mange titler omhandler således kunstmarkedet, eller de nævner navnet på et kunstnerkollektiv eller et tidsskrift. Min navneoptælling giver således ikke det fulde overblik. Og der har været flere dilemmaer: Susanne Christensen har for eksempel i bind 4 skrevet en artikel under titlen: "She Splits Phallic Cucumbers with a Knife – The Norwegian Vienna Actionist that Art History Forgot". Artiklen er om Wencke Mühleisen, men da navnet ikke er nævnt i titlen, regner jeg ikke den artikel med, selv om det kan virke lidt uretfærdigt. Der er en anden artikel,

der omtaler "Kanonklubben" – en gruppe danske kvindelige kunstnere i begyndelsen af 1970'erne – men da deres navne ikke er nævnt i titlen, har jeg heller ikke talt dem med. Igen kan det virke uretfærdigt, og som en måde at få kønsbalancen til at se værre ud på, end den er. Dette er dog ikke tilfældet. Hvis man begynder at tælle mande- og kvindenavne bag alle de små tidsskrifter og kunstnergrupper, der er nævnt i titlerne, så stiger skævheden til fordel for mænd.⁴ At tælle alle navne gør ikke balancen mere lige.

En tredje indvending mod min navnetælling er, at avantgardekunst generelt og per definition ikke handler om den enkelte kunstners genialitet og skabelse. En sådan tælleøvelse kan derfor virke uden for skiven. Men som vi ved fra Peter Bürger (1996/1974), har avantgardekunsten været institutionaliseret i mange årtier, og uanset om vi kan lide det eller ej, er de fire, store bind om nordisk avantgarde en del af denne institutionalisering. Uanset hvor meget redaktørerne lægger vægt på, at bindene ikke giver et udtømmende billede af nordisk avantgarde, er det ikke ligegyldigt, hvem der nævnes, og det har også betydning, hvis navne der er umiddelbart synlige i indholdsfortegnelsen. Når et kunstnernavn nævnes i en titel, signalerer det, at her er et navn, der er værd at bide mærke i, og som man 'bør' kende. Artiklen er ikke bare båret af temaet, men af 'Kunstneren', som traditionelt har været en mand. Der er derfor en vigtig signalværdi i, hvem der findes vægtig nok til at blive fremhævet ved navn. Jeg kunne have opgjort kønsbalancen anderledes ved for eksempel at have talt alle navne i alle fire bind eller have taget udgangspunkt i de kunstnere, teksterne handler om. Førstnævnte mener jeg ville have givet et skævt billede af den reelle repræsentation, da mange kvindelige kunstnere blot nævnes en passant i artikler om mandlige kunstnere (selv tilføjede jeg Rita Kernn-Larsen i en liste af surrealistiske kunstnere i bind 2, da jeg blev opmærksom på, at jeg havde glemt hende, men skrev i øvrigt ikke noget om hende). At tælle de kunstnere, som artiklerne hovedsageligt handler om, ville måske have givet et mere retvisende billede, men en optælling i bind 2 viste, at den blot gjorde kønsbalancen større, da de berømte, internationale kunstnere, de nordiske kunstnere sammenlignes med, også er mænd (se note 4).

Så hvorfor er der så få kvindelige kunstnere med i *A Cultural History of the Avant-garde in the Nordic Countries*? Ifølge Linda Nochlins berømte artikel "Why Have There Been No Great Women Artists" fra 1971 er der talrige strukturelle årsager til, at kvinder ikke har kunnet eller været tilbøjelige til at forfølge en kunstnerisk karriere. Nochlins eksempler er primært fra det 19. århundrede, og for den periode mener jeg, at hendes argumentation er fuldstændig gyldig. I det 20. århundrede er der stadig mange strukturelle grunde til kvindelige kunstneres manglende succes i kunstverdenen, men sammenlignet med det 19. århundrede havde de bedre forhold, og flere blev faktisk kunstnere. Kvinderne fik adgang til kunstakademier og rejste mere frit rundt i Europa, fik mere økonomisk uafhængighed og var mindre bundet til et liv med mand og børn, selvom det stadig var normen. Og flere kvindelige kunstnere i begyndelsen af det 20. århundrede fik succes

som kunstnere, selvom de fleste af dem er blevet mere eller mindre glemt af kunsthistorien og litteraturhistorien efterfølgende.

Kvinderne blev ikke kun overset af academia, men også af kunstmuseerne, hvor indkøb og udstillinger helt overvejende har centreret sig omkring mandlige kunstnere.⁵ Der kan være mange grunde til, at museer fortløbende indkøber og viser flest værker af mandlige kunstnere. Den svenske forsker Vanja Hermele har lavet en stor undersøgelse af repræsentation af mandlige og kvindelige kunstnere i den svenske kunstverden, og hun påpeger, kunstverdenen ofte betoner kvinders særegenhed, mens mænd er almenmenneskelige, lige meget hvad de gør (Hermele, 2017, p. 21). Tidligere AroS-direktør Jens Erik Sørensen udtalte i et interview i 2004, at grunden til, at kvindelige kunstnere bliver indkøbt og udstillet mindre, er, at de i deres billeder ofte er for intimsfærefokuserede, mens en kunstner som Jeff Koons, der fotograferer sig selv have samleje med sin kone, der er pornostjerne, "formår at åbne tematikken for almen identifikation." (Hansen 2004b). Her er det tydeligt, at den mandlige erfaring ses som et objektivt, universelt udgangspunkt, mens kvinders – og andre køns – erfaringer, ses som noget særligt, noget anderledes, som vi evt. kan give plads i diversitetens navn. Ifølge Organisationen Danske Museer var andelen af kvindelige kunstnere vist på soloudstillinger i perioden 2004 til 2019 på 29 %, og erhvervelsen af værker af kvindelige kunstnere i samme periode på 22 %. Ser man alene på tallene fra 2015-2019 sker der dog en vis ændring: "erhvervelser af værker af kvindelige kunstnere rykker fra 22 % til 36 % og soloudstillinger med kvindelige kunstnere rykker fra 29 % til 34 %." (ODM 2019).

Selvom der altså stadig er en betydelig skævhed i indkøb og udstillinger, er der sket en udvikling de seneste år, hvor der har været mange udstillinger om ikke mindst kvindelige kunstnere fra avantgarderne, herunder *Avantgardens kvinder* Louisiana 2012, *Kvindernes Surrealisme* Gammel Strand 2018, *Fantastic Women* Louisiana 2020, *Efter Stilheden – Kunstens kvinder tager ordet* Statens Museum for Kunst 2021, *Kvinder i opbrud* Arken 2022, og udstillinger om Sonja Ferlov Mancoba på Statens Museum for Kunst 2019 og på Centre Pompidou 2019, Franciska Clausen på AROS, 2022, og Leonora Carrington på Arken 2022, samt kunstbiennalen i Venedig i 2022, der var domineret af surrealistisk kunst lavet af kvindelige kunstnere fra 1920'erne til i dag. – Kvinderne var der, og de producerede masser af værker, der er værd at se på og tale om.

Sonja Ferlov Mancoba som eksempel

Kønsskævheden i *A Cultural History of the Avant-garde* skyldes altså ikke kun, at de kvindelige kunstnere ikke eksisterede, det har også været et spørgsmål om at prioritere at finde og inkludere dem. Da jeg hørte, at lektor i kunsthistorie Ulla Angkjær-Jørgensen til bind 2 (1925-1950) ville skrive om Rita Kernn-Larsen – en ud af kun to kvindelige kunstnere, der nævnes ved navn i en titel i bind 2 – kan jeg huske, at jeg tænkte "fint,

hvorfor ikke”. Jeg tænkte ikke, “ja! – det er så vigtigt, at kvindelige surrealistere er repræsenteret”. Til bind 2 skrev jeg selv om Vilhelm Bjerke-Petersen, og jeg nævnte slet ikke Rita Kernn-Larsen i min første version.

På den store avantgarde og modernisme konference, EAM, i Lissabon 2022 holdt jeg et paper om Sonja Ferlov Mancoba. De seneste år har hun fået vældig opmærksomhed med en stor soloudstilling i 2019 på Statens Museum for Kunst, ledsaget af en imponerende og omfattende udgivelse, *Sonja Ferlov Mancoba – Maske og Ansigt*, en udstilling i Centre Pompidou i Paris og flere andre publikationer.

I *A Cultural History of the Avant-garde* er der ingen artikel om Sonja Ferlov Mancoba, men ser man på indekset i bind 2, er hun nævnt ni gange: Karen Kurczynski nævner i en artikel om Asger Jorn og Cobra Ferlov Mancobas tidligere tilknytning til *linien* og har en bemærkning om Ferlov Mancoba og hendes sydafrikanske mands sociale marginalisering i Danmark, Marianne Ølholm nævner også Ferlov Mancoba som en del af *linien* og et digt Ejler Bille skrev om en af hendes skulpturer, og hun er opført på listen af kunstnere, der udstillede på *Kunstnernes Efterårsudstilling, 1938*. De resterende fire omtaler handler om hendes forhold til Carl Kjersmeiers etnografiske samling. I alt er der omkring en side om hende i bind 2 (Hjartarson et. al., 2018).

Jeg nævner slet ikke Ferlov Mancoba i min artikel om Vilhelm Bjerke-Petersen til bind 2. Hun er ikke på min liste over danske surrealistere i 1930'erne og er heller ikke en del af det, jeg skriver om *linien*, på trods af at hun i denne sammenhæng er nævnt af både Ølholm og Kurczynski i samme bind. Jeg er sikker på, at jeg ikke har udeladt hendes navn med vilje, men det var først, da jeg for nylig begyndte at læse om hendes oeuvre, at jeg blev bevidst om hendes rolle i dansk avantgarde. Det er ret pinligt, og jeg har kun min egen uvidenhed at bebrejde, for Sonja Ferlov Mancoba blev aldrig glemt. I modsætning til andre kvindelige kunstnere var hun ikke skrevet ud af kunsthistorien. Hun udstillede og fik skrevet publikationer om sit arbejde gennem hele sit liv. Hun var involveret i den første surrealistiske bevægelse i Danmark, i magasinet *linien*, hun havde et stort internationalt netværk af avantgardkunstnere i Paris, hun var tilknyttet Cobra; ja, hun kunne have været et oplagt valg til sektionen af “paradigmatic cases”, som hvert bind lægger ud med.

Sonja Ferlov Mancoba er blot ét eksempel. Man kan ikke nævne alle kunstnere, og bindene i *A Cultural History of the Avant-garde* foregiver ikke at være udtømmende, men redaktørerne af et bind beslutter sig på den anden side ofte for, at der bør være en artikel om dette eller hint. At der ikke er nogen artikel om Ferlov Mancoba i bind 2 eller 3, gør det klart, at kønsbalance og historier om marginalisering på grund af køn ikke har været en fremtrædende redaktionel prioritet. Det siger jeg ikke for at udskamme redaktørerne af bind 2. Som sagt nævnte jeg ikke selv Ferlov Mancoba i min artikel. Men det viser noget om, hvordan fokus på repræsentation har ændret sig og er vokset ret hurtigt de seneste ti år.

Der er ingen tvivl om, at det har været lettere at finde kvindelige kunstnere efter 1975 til bind 4 end i tidligere perioder. Men som alle de seneste udstillinger om kvindelige avantgarde-kunstnere har gjort klart: de var der også i 1920'erne.

I bind 4, som jeg selv er medredaktør på, tror jeg ikke, der er flere kvinder end mænd samlet set, selvom oversigten (Ill. 1) kan antyde noget andet. I lighed med museerne,

ILL. 1

Mandlige og kvindelige kunstnere nævnt eksplicit med navn i titler i vol. 1-4 af *A Cultural History of the Avant-garde in the Nordic Countries*

	VOL. 1 (2012)	VOL. 2 (2019)	VOL. 3 (2016)	VOL. 4 (2022)
<i>Mænd</i>	Strindberg Artaud Munch Matisse Jean Börlin GAN Viking Eggeling Axel Olson Bengt Österblom Jón Stefánsson Finnur Jónsson Kandinsky Pär Lagerkvist Jais Nielsen Jóhannes Kjarval Elmer Diktonius	Viking Eggeling Kjersmeier Alvar Aalto Asger Jorn V. Bjerke-Petersen Otto G. Carlsund Jens August Schade Bertolt Brecht Kurt Schwitters Edvard Heiberg Arne Korsmo Emil Bønnelycke Nyrki Tapiovaara Gösta Hellström Heerup William Heinesen Henry Parland Olavi Paavolainen Volter Kilpi Olav Dalgaard Wilhelm Freddie Gösta Kriland Moses Pergament Niels Bukh Wilhelm Freddie	Öyvind Fahlström Woody Vasulka Åke Hodell Morten Krohg Christian Dotremont Dieter Roth Nam June Paik Erró Eric Andersen Öyvind Fahlström Billy Klýver Huisberg Erkki Kurenniemi Per Nørgård Bengt Emil Johnson Ken Dewey Robert Morris Asger Jorn Per Højholt Kjartan Slettemark Jarl Hammarberg Viggo Andersen Gunnar Aa. Andersen Paul Gadegaard Vagn Steen Carl Fredrik Reuterswärd John Davidsen	Matias Faldbakken Levi Lehto Goodiepal Erikki Kurenniemi Mikael Brygger Reijo Kela Skinnebach J.O. Mallander Fridrik Tór Fridriksson Pasi Myllymäki Tóroddur Poulsen Guy Maddin Bjarke Ingels (Nielsen)
<i>Kvinder</i>	Die Asta Asta Nielsen Sigrid Hjertén Nell Walden Hilma af Klint	Rita Kernn-Larsen Hagar Olson	Inger Christensen Steina Vasulka Yvonne Rainer Kirsten Justesen Rex Thorup Ålesen Róska	Björk Gundmundsdóttir Jytte Rex Kirsten Justesen Kirsten Dehlholm Gunvor Nelson Sanna Kekäläinen Jessie Kleemann Kirsten Justesen Hanne Nielsen Birgit Johnsen Maja Malou Lyse Ida Börjel Cecilie Loveid Karin Moe Mariaana Jäntti Monika Fagerholm Pia Arke (Nielsen)

der ofte præsenterer de kvindelige kunstnere i gruppeudstillinger, præsenteres de kvindelige kunstnere i bind 4 ofte også i en pakke med flere kunstnere i én artikel (det har jeg selv gjort i bind 4), hvor flere mandlige kunstnere har en artikel for sig selv. Bind 4 indeholder således 13 artikler om én individuel mandlig kunstner, men kun 11 om én individuel kvindelig kunstner.⁶ Risikoen med den kønnede gruppering er, at fokus kan blive på kunstnernes køn, snarere end på deres kunst, og som Vanja Hermele skriver i *Konsten – så funkår det (inte)*, 2017, er det lettere at ekskludere kvinders kunst fra en kvalitetsdiskussion, hvis den fremstår som en særinteresse (Hermele, 2017, p. 25). I et debatindlæg i avisen *Information* skriver kulturformidler Astrid Aspegren rammende om gruppeudstillinger med kvindelige kunstnere: “Traditionelt set har det kunstneriske (mandlige) såkaldte geni fået lov til at fylde, og soloudstillinger med Picasso, Matisse, Wes Anderson og så videre er et scoop for et museum [...]. Når vi giver kunstnere, som er kvinder, samme stjernebehandling, så rykker det noget i vores bevidsthed og vores opfattelse af den kunst, vi betragter og interagerer med” (Aspegren, 2022).

I redaktionen af bind 4 diskuterede vi ofte spørgsmål om repræsentation, og vi har forsøgt at synliggøre kvindelige kunstnere. Men meget mere kunne og burde have været inkluderet, ikke kun med hensyn til kønsbalance, men diversitet mere bredt. Der er stadig plads til forbedringer. Jeg og mange andre forskere er i disse år opmærksomme på sådanne spørgsmål, og jeg undrer mig over, hvorfor jeg ikke var opmærksom på det tidligere. Derfor har jeg besluttet at undersøge min egen kulturelle og personlige baggrund, for at se om jeg kan finde nogle svar der.

Personlig historie

Vi taler ofte om generationen, der var unge i 1968, som om de alle var hippier, og om min generation – født i begyndelsen af 1970'erne – som børn af 68. Jeg vil fortælle lidt om min baggrund.

Jeg er født i 1973. Min mor og far blev kirkeligt viet i 1969. De har aldrig prøvet at ryge hash, og i 1971 købte de et nybygget parcelhus i en forstad til Randers, hvor de stadig bor i dag. Mine forældre var ikke upåvirkede af ungdomsoprøret. Om sommeren var vi alle nøgne i huset, i haven og på stranden, min far deltog i madlavning og rengøring, selvom min mor stadig lavede det meste af husarbejdet, og der har aldrig været en forventning om, at jeg skulle være særlig ‘piget’. Som barn havde jeg kort hår, billigt, praktisk tøj, elskede at klatre i træer og legede mest med drenge. Som barn og ung kvinde så jeg ikke mit køn som en hindring for at gøre eller opnå noget.

I begyndelsen af 1990'erne endte jeg med at studere litteraturhistorie, efter noget tid på statskundskab. Det var interessant og inspirerende, med kompetente undervisere og masser af skøn litteratur. Jeg tænkte ikke på, og det blev ikke adresseret, at ALLE tekster, vi analyserede, og AL teori vi læste i kurset Tekstanalyse på første semester (1994), var

skrevet af mænd.⁷ Kun lektor i litteraturhistorie Marianne Ping Huang, der siden blev en af initiativtagerne til det danske avantgardenetværk, gjorde en indsats for at introducere litteratur af unge kvindelige forfattere som Christina Hesselholt, Helle Helle, Solveig Balle og Merete Pryds Helle.

På litteraturhistorie hørte jeg ofte mandlige undervisere og studerende tale om de kvindelige undervisere som ikke så skarpe og ikke fagligt stærke, og en underviser sagde engang til mig om en kollega i København, at hun var helt ok, fordi hun ikke havde noget imod at få et lille klask i røven. Ved en senere lejlighed låste han pludselig døren til sit kontor og forsøgte at tvinge mig til at have sex. Jeg formåede at kæmpe mig ud og nævnte ikke hændelsen for nogen – jeg var for skamfuld, ikke kun på egne vegne, men også på hans; indtil det tidspunkt havde jeg betragtet ham som et akademisk forbillede og en ven.

Da jeg fik mit ph.d.-stipendium, havde jeg, som de fleste, en ambition om fremtidig ansættelse på universitetet. En mandlig underviser sagde dog til mig, bare for at forventningsafstemme: "Du får aldrig en stilling på universitetet, end ikke som undervisningsassistent". Samme underviser fremhævede til gengæld en mandlig ph.d.-studerende, som 'vi' skulle hjælpe, fordi han ikke havde været i udlandet og manglende erfaring, og det kunne blive et problem for hans fremtidige ansættelse. Jeg havde studeret et år i Paris og seks måneder i Berlin, var medlem af det danske avantgardenetværk og havde talrige kontakter, men det talte tilsyneladende ikke. Midt i mit ph.d.-stipendium skiftede jeg derfor tilknytning til Kunsthistorie, og her fik jeg et adjunktur lige efter, jeg var færdig med min ph.d.-afhandling, og har været der siden.

Som studerende led jeg af min barndoms illusion om, at kvinder havde opnået ligestilling. At den kamp var forbi. Mænd og kvinder var ligeværdige, og hvis jeg følte eller oplevede det anderledes, var det fordi, jeg skulle være hårdere. Først med #MeToo begyndte jeg at tænke på den diskrimination og seksuelle chikane, jeg oplevede som studerende. Den var blevet totalt naturaliseret, ikke som værende ok, men som noget jeg stolt havde formået at overvinde.

Interview

Men det er bare dele af min historie. Hvordan er den sammenlignet med andres oplevelse? I stedet for blot at se på mig selv, besluttede jeg at få et bredere perspektiv ved at interviewe kvinder fra min egen generation, der – ligesom jeg – studerede humaniora i Danmark i 90'erne og var ph.d.-studerende i 00'erne. Jeg skrev til 10 kvinder og var bange for, at ingen ville tale med mig, men responsen var meget positiv. Flere skrev straks tilbage, og de fandt undersøgelsen både relevant og vigtig. Jeg havde kun kort tid til undersøgelsen, men det lykkedes mig at interviewe 9 ud af 10 kvinder. De er alle født 1968-73, har studeret humaniora i 90'erne og efterfølgende skrevet ph.d.-afhandlinger

ved forskellige institutter på Roskilde, Odense, Aarhus og Københavns Universitet, og de fleste af dem har erfaring fra mere end en afdeling. På grund af det personlige indhold er alle svar anonymiseret. Jeg har talt med de fleste af kvinderne personligt en-til-en, og nogle af dem har svaret per mail,⁸ men de har alle fået de samme spørgsmål (se Ill. 2).

ILL. 2

Spørgsmål til kvalitativ undersøgelse.

1. Hvornår er du født?
 2. Hvor, hvornår og hvilke(t) fag har du studeret på universitetet?
 3. Har du i dit kandidatspeciale eller din ph.d. arbejdet med kvindelige kunstnere/forfattere? Hvis ja, hvor meget fyldte de kvindelige i forhold til de mandlige i dit arbejde?
 4. Hvilke tanker gjorde du dig dengang (som studerende og ph.d.-studerende) om balance mellem kvindelige og mandlige forfattere/kunstnere/teoretikere i undervisningen og i egne opgaver?
 5. Hvordan husker du, at spørgsmål om kønsbalance og repræsentation blev adresseret i undervisningen, af vejledere og på studiet som sådan, hvis overhovedet?
 6. Fandt du som studerende ligestillingsspørgsmål presserende? Hvorfor/hvorfor ikke?
 7. Hvordan husker du miljøet på universitetet mht. til forhold mellem kønnene?
 8. Gjorde du dig tanker om, hvordan du som kvindelig studerende/ph.d.-studerende performede dit køn, fx i forhold til påklædning? Hvis ja, hvordan kom det til udtryk?
 9. Oplevede du, at dit køn havde betydning ift. at blive taget seriøst af studerende du underviste? Hvis ja, hvordan?
 10. Oplevede du, at dit køn havde betydning ift. dine karrieremuligheder? Hvis ja, hvordan?
 11. Oplevede du miljøet på universitet dengang som seksualiseret (i fx omgangstone, festkultur, romantiske/seksuelle forhold fx mellem ansatte og (ph.d.)-studerende)? Hvis ja, hvordan?
 12. Stod kvinderne sammen (følelse af søstersolidaritet) i din studietid og/eller som junior-ansat?
 13. Oplever du, at omgangstone og forhold mellem ansatte og studerende har ændret sig fra dengang til i dag? Hvis ja, hvordan?
 14. Har dit faglige fokus på køn og repræsentation ændret sig siden dengang? Hvis ja, hvordan?
 15. Andet du tænker er relevant, men som jeg ikke har fået spurgt til.
-

Denne kvalitative undersøgelse har været yderst interessant, og jeg er dybt taknemmelig for informanternes tillid og åbenhed. De ni interviews har givet mig en enorm mængde data,⁹ og jeg kan ikke præsentere det hele her, men vil forsøge at opsummere resultaterne ud fra følgende kategorisering af spørgsmålene:

1. Spørgsmål 3-6. Akademisk fokus på repræsentation og ligestilling mellem kønnene i 90'erne og 00'erne.
2. Spørgsmål 7-12. Arbejdsmiljø og sexisme.
3. Spørgsmål 13-14. Tanker om køn og arbejdsmiljø i dag.

Akademisk fokus på repræsentation og ligestilling mellem kønnene i 90'erne og 00'erne

Spørgsmål 3-5, fik nogle af de mest entydige svar. Til spørgsmålet om kvinderne havde arbejdet med kvindelige kunstnere/forfattere i speciale eller afhandling, svarede én, at hun havde arbejdet med en oversat kvindelig queer-kunstner, og en anden valgte bevidst, at køn *ikke* skulle være i fokus, fordi "feminisme var noget man praktiserede, ikke noget man talte om", mens de resterende syv ikke havde inkluderet kvindelige kunstnere eller forfattere i deres specialer eller ph.d.-afhandling overhovedet, eller havde inkluderet nogle uden at køn havde været et fokus.

Til spørgsmål 4 om, hvilke tanker de interviewede havde haft om kønsbalancen i undervisningen og deres egne opgaver, sagde otte prompte "næsten ingen" eller "slet ingen", mod kun en, der sagde, at hun tænkte meget over det. Til spørgsmål 5, om hvordan kønsbalance og repræsentation blev behandlet i undervisningen eller af vejledere, sagde syv, at det ikke blev behandlet, eller at det sandsynligvis blev behandlet i forhold til feministisk teori, og en havde fulgt et valgfag om feministisk teori. Her var det påfaldende, at flertallet af kvinderne (n=8) ikke talte om kønsforskning som et neutralt emne på det tidspunkt, men som noget der blev oplevet som negativt konnoteret og set som "lidt latterligt", "udgrænset", "sekterisk", "skingert", "parcelleret ud i et særligt reservat", "noget vi var færdige med", som "ikke havde noget med 'os' at gøre", og flere understreger, at det lå i kortene, at "det ikke var den vej, man skulle gå", men tværtimod noget man burde undgå, hvis man ville passe ind eller ønskede at få en stilling. Kvindelige teoretikere var begrænset til feministiske spørgsmål, mandlige teoretikere kunne være hvor som helst. En sagde, man kunne skrive om mandlige kunstnere uden at nævne kvinder, men hvis man skrev om kvindelige kunstnere, skulle man se dem i forhold til den mandlige kanon. En anden havde undervist i et kursus, der omfattede flere kvindelige forfattere, og i evalueringen udtalte nogle unge mænd, at der havde været bøger af for mange kvinder.

Svarene på spørgsmål 6 – "fandt du som studerende ligestillingsspørgsmål påtrængende?" – var lidt mere blandede. Fire sagde nej – "den debat var slut", flere fandt det

relevant i samfundet som sådan – som én sagde: “I samfundet ja, men ikke på universitetet. Der accepterede man den struktur, man var placeret i”, mens nogle kritisk betragtede universitetets overvægt af mandlige ansatte og havde tænkt på spørgsmål om ligestilling i akademia.

Så ifølge min undersøgelse – og meget i tråd med mine egne erfaringer – var der i 90'erne og 00'erne ikke mange overvejelser om køn og repræsentation i humaniora. Det blev ikke, eller meget sjældent, behandlet i undervisningen eller i de interviewede kvinders akademiske arbejde. Spørgsmål om ligestilling følte relevante for nogle, men primært som et politisk spørgsmål og ikke som et akademisk emne.

Arbejds miljø og sexism e

Spørgsmål 7-12 var den kategori af spørgsmål med de mest varierende svar, der skiftede meget fra afdeling til afdeling, hvor miljøerne tydeligvis har været ret forskellige. Spørgsmål 8 og 9 var de mest entydige, men også de mindst kontroversielle. Flere (n=4) tænkte på at fremstå seriøse og ikke klæde sig seksuelt provokerende, når de underviste i kurser, men det var ikke et stort spørgsmål, og bortset fra enkelte tilfælde, hvor især mandlige studerende gerne ville teste dem som unge undervisere, havde de interviewede kvinder ikke følt mangel på autoritet, når de underviste.

Selvom de færreste ville kalde miljøet i dagligdagen for seksualiseret, og nogle udtrykkeligt fandt forholdet mellem kønnene “fint og uproblematisk”, havde de fleste oplevet en eller anden form for sexism e eller kønsrelateret diskrimination. Her var to forskellige slags historier fremtrædende:

- 1) seksuel chikane/uønsket seksuel opmærksomhed eller stødende sexistisk snak, og
- 2) andre former for forskelsbehandling på grund af køn

Ad 1) Hvis vi tager kategorien seksuel chikane først, sagde de langt fleste, at de ikke havde oplevet nogen uønsket seksuel opmærksomhed. Mange talte om rygter om affærer mellem studerende og undervisere, og nogle var selv blevet lagt an på, men følte sig ikke intimideret af det – “kun i et omfang jeg selv var med på”, som der var en, der sagde. Ikke alt har dog været fint. Flere sagde, at de ikke betragtede det som et seksualiseret miljø, men at man da kendte til mænd, der dansede for tæt med de studerende eller kom med sexistiske kommentarer og forsøgte at holde sig væk fra dem. Og der var flere historier om mænd, som systematisk talte om kvindelige undervisere og kvindelige ledere på en seksualiserende måde og dermed underminerede deres autoritet. Der var også flere, der kendte til andre studerende, der havde haft ubehagelige oplevelser med uønsket seksuel opmærksomhed, både fra undervisere og studerende. Og så var der en historie – lige så slem som min – om en ph.d.-vejleder, der over en længere periode blev ved med at gøre

fysiske tilnærmelser, og trods kvindens afvisninger endte med tage hende i skridtet mod hendes vilje til en fest. Da hun bagefter fortalte det til en kvindelig lektor på afdelingen, sagde denne "Det der vil jeg aldrig mere høre noget om."

Vi er to kvinder ud af ti med sådanne erfaringer i denne lille undersøgelse – og vi er nok ikke alene.

Ad 2) De kønsrelaterede problemer, der påvirkede de fleste i 90'erne og 00'erne, var imidlertid ikke fysiske eller verbale overgreb, men andre former for diskrimination, der stammede fra et mandsdomineret miljø. Med Einersens et al.'s store undersøgelse af sexismen på danske universiteter, kan man tale om sexismen som et kontinuum, der rækker fra 'hverdagssexisme', som små 'harmløse morsomheder', til seksuelle overgreb (Einersens et al. 2021, pp. 19-20). Dette kontinuum fremgår også af kodningen af de mere end 800 vidnesbyrd, som Einersens et al. bygger på. Her identificeres ikke mindre end 11 tematiske overkategorier og 28 underkategorier, der indbefatter alt fra fysiske overgreb og sexistiske bemærkninger til forskellige former for kønnet eksklusion socialt og karrieremæssigt og kritiske bemærkninger om for eksempel graviditet og barsel. Dette sidestiller ikke det fysiske overgreb og den 'morsomme' bemærkning, men ser dem som del af samme kultur, som Einersens et al. skriver: "Det betyder ikke, at for eksempel at fortælle en sexistisk joke er direkte forbundet med seksuel chikane; snarere betyder det, at sexistiske vittigheder fremmer en kultur, hvor seksuel chikane og andre former for chikane lettere kan udføres." (Einersens et al. 2021, p. 24). Det er netop min antagelse, at de mange og forskelligartede 'kønnede' erfaringer, som kvinderne i min undersøgelse fortæller om, spiller sammen og tilsammen har skabt en særlig 'kønnet' kultur, som har gjort, at der ikke var rum til f.eks. ligestillingsdagsordner – dårligt nok rum til at få øje på, at de var relevante. Og selvom undersøgelsen kun omfatter ni informanter, er der (desværre) eksempler fra de fleste af Einersens et al.'s kategorier blandt deres erfaringer.

- a) Moderskab og graviditet nævnes af flere (n=4) som en kilde til ulige vilkår – som én sagde: "den er altså ikke så ligestillet, så det gør noget, selv om vi alle lader som om". Kvinderne fortalte om, hvordan barsel forsinkede deres karriere i forhold til deres mandlige jævnaldrende, og hvordan mandlige ph.d.-studerende på barsel brugte deres tid derhjemme på at komme videre med deres afhandlinger. En blev gravid, da hun fik en postdoc-stilling, og en professor spurgte, om "hun gjorde det med vilje", og flere nævner negative kommentarer fra seniorkolleger, hvis de skulle gå tidligt for at hente deres børn, og også hvordan det forhindrede dem i at være en del af det sociale samvær.
- b) Flere (n=4) talte om en kønsopdelt klasseværelseskultur med dominerende, arrogante, mandlige studerende, som virkede til at kunne det hele, og som skabte en usikkerhed blandt kvinderne; en usikkerhed om at høre til og om at være god nok.

Flere har således følt sig underlegne og nogle gange overset på grund af køn. En udtrykte det som en maskulin kønskultur, hvor man må "træde på andres hoveder for at komme op" og "gøre andres ord til skamme for at hævde sine egne", en anden talte om et "giftigt miljø".

- c) Flere (n=5) talte også om en kønsbestemt nepotisme, hvor ældre mænd promoverede yngre mænd i deres eget billede. En kaldte disse unge mænd "gulddrengene", en anden kaldte dem de "nye store stjerner".
- d) Og jeg er ikke den eneste, der udtrykkeligt har fået at vide, at jeg ikke kunne få en stilling, fordi en mand ville være bedre for afdelingen. Der er eksempler på dette fra flere universiteter.
- e) Der er også historier om gamle professorer, der arbejder som gatekeepers for ekstern finansiering – og forhindrer kvinder, de er vrede på eller skuffede over, i at få fondsmidler. Der er også mere end én af disse historier.
- f) Og der er eksempler på systematisk diskrimination af mandlige og kvindelige postdocs, hvor mændene fik kontrakter, der gav dem titlen "adjunkt", hvorimod kvinderne alle blot var "postdocs" på trods af, at de havde samme type stipendium og arbejdsbyrde.

Ovenstående seks punkter (a-f) falder ikke ind under det, vi normalt betegner som seksuel chikane eller overgreb, men kan ses som udtryk for systemisk sexism, dvs. "at undertrykkelsessystemer er indbygget i vores organisationers procedurer og hverdagsaktiviteter. Systemisk sexism er opretholdelsen af diskrimination uden nødvendigvis nogen bevidst hensigt." (Einersen et. al. 2021, p. 42). Den systemiske sexism holdes i live af bl.a. vaner og ubevidste bias, og det er derfor nødvendigt at synliggøre og skabe bevidsthed om netop dem for at kunne overvinde sexismen.

Kamp for ligestilling er ikke kun kvindernes ansvar. Den bør kæmpes af alle køn. Men stod kvinderne sammen mod alt dette? Til spørgsmål 12 sagde et stort flertal nej til en følelse af søstersolidaritet i den akademiske verden. De havde venner, men det var ikke det samme. Enkelte talte om støtte fra ældre kvindelige kollegaer, én sagde, at studerende, der interesserede sig for kønsspørgsmål, stod sammen, og flere nævnte vigtigheden af stærke og seje kvindelige undervisere, der fungerede som rollemodeller. Disse var dog ret få, og nogle nævnte også, at flere kvindelige undervisere virkede usikre.

Tanker om køn og arbejdsmiljø i dag

Hvor står vi så i dag? Den fjerde kategori – spørgsmål 13-14 om køn og arbejdsmiljø i dag – er meget entydig. ALLE 9 kvinder svarer, at tonen og forholdet mellem undervisere og studerende har ændret sig. Mange nævner, at de er meget mere forsigtige med, hvordan de taler, hvilke pronomener de bruger, og at de er mere bevidste om magtforhold. Og til

næste spørgsmål: “Har dit faglige fokus på køn og repræsentation ændret sig siden da?” er der et klart ja! 8 sagde ja med stort eftertryk, en enkelt lidt mere modvilligt. Generelt er der meget mere fokus på repræsentation – ikke kun mellem mænd og kvinder, men med et mere intersektionelt og mindre binært fokus på køn, race og klasse. Mange ‘tæller’ for at sikre et balanceret pensum, når de underviser, og køn tænkes også ind i forskningen. Feministiske problemstillinger er således en langt mere integreret del af det akademiske liv i dag, end det var i 90’erne og 00’erne.

Konklusion

Undersøgelsen kan være med til at forklare, hvor vores prioriteringer og blinde vinkler kommer fra. Og derfor, hvorfor kønsbalancen ser ud, som den gør, i de fire bind af *A Cultural History of the Avant-garde in the Nordic Countries*. Det er ikke kun individuelle valg. Problemet er systemisk. Vi er alle en del af kønnede kulturer, og den skæve repræsentation er en del af et strukturelt problem.

Jeg har interviewet kvinder fra min egen generation. Havde jeg spurgt andre grupper, ville svarene sandsynligvis have været anderledes. Måske ville nogle endda have sat spørgsmålstejn ved min underliggende antagelse om, at lige repræsentation er et mål at stræbe efter. “Er det ikke vigtigere at fokusere på interessant indhold end på, hvem der har lavet det?”, ville nogle måske spørge. “Hvorfor denne binære optælling af mænd og kvinder – de er alle hvide og privilegerede alligevel – hvad med andre minoriteter, der slet ikke er repræsenteret?” kunne andre have sagt. Nogen vil nok også mene, at det ville være bedre at lade fortid være fortid. Hvorfor rippe op i alt det nu? I dag er det jo ikke længere sådan, nu bliver der jo både tænkt over og taget hånd om denne type problemstillinger, ikke sandt? Einersen et al.’s store undersøgelse fra 2022, viser desværre noget andet. Vi er på ingen måde i mål.

Det var ikke en del af spørgeskemaet, men jeg talte med 5 af kvinderne om deres barndom. Ingen af dem følte, at deres opvækst havde været særlig kønnet, ingen af dem havde fundet det begrænsende at være pige. Jeg og mange andre kvinder i min generation tænkte ikke på ligestilling mellem kønnene, fordi vi troede, vi havde det. Vi var taknemmelige for, hvad tidligere generationer af feminister havde opnået for os, og vi blev opdraget til at tro, at køn ikke var nogen hindring for at gøre noget som helst. Da vi kom ind på universitetet, havde vi ikke fokus på kønsspørgsmål. Vi tænkte ikke over, hvor mandsdomineret det hele var. Kanonen var næsten rent mandlig, og vi så det ikke eller satte spørgsmålstejn ved det. Først meget senere – med hjælp fra yngre generationer og #MeToo-bevægelsen – er vi begyndt at se vores egne kønsbias og blinde vinkler.

LITTERATUR

- Berg, Hubert van den, Irmeli Hautamäki, Benedikt Hjartarson, Torben Jelsbak, Rikard Schönström, Per Stounbjerg, Tania Ørum, Dorthe Aagesen: *A Cultural History of the Avant-garde in the Nordic Countries 1900-1925*, Amsterdam/New York, Rodopi, 2012.
- Bondekastam, Fredrik og Maja Lundqvist: "Sexual harassment in higher education – a systematic review", *European Journal of Higher Education*, Routledge, 2020.
- Brinkmann, Svend og Lene Tanggaard: "Kvalitative metoder, tilgange og perspektiver: en introduktion" in: *Kvalitative metoder. En grundbog*. 3. udgave, Svend Brinkmann og Lene Tanggaard (eds.), København, Hans Reitzels Forlag, 2020, pp. 15-29.
- Bürger, Peter: *Theorie der Avantgarde*, Frankfurt am Main, Suhrkamp Verlag, 1996 (1974).
- Einersen, Anna Franciska, Jo Krojer Sorcha MacLeod, Sara Louise, Muhr, Ana Maria Munar, Eva Sophia Myers, Mie Plotnikof, Lea Skewes: *Sexism in Danish Higher Education and Research. Understanding, Exploring, Acting*, 2021. E-pub ahead of print: <https://sexismedu.dk/wp-content/uploads/2022/01/Sexism-in-Higher-Education-finished.pdf>.
- Guschke, Bontu L., Sine N. Just, Sara L. Muhr: "Organizational norms of sexual harassment and gender discrimination in Danish academia: From recognizing through contesting to queering pervasive rhetorical legitimization strategies", *Gender, Work & Organisation* 1-26, 2022.
- Hansen, Marianne Strøm: "Den store forskel", *Kulturkontakten*, Kulturministeriet, September 2004a, pp. 9-11.
- Hansen, Marianne Strøm: "Jens Erik Sørensen giver svar på tiltale", *Kulturkontakten*, Kulturministeriet, September 2004b, pp. 12-13.
- Hermele, Vanja: *Konsten – så funkar det (inte)*, KRO/KIF, 2017 (2009).
- Hjartarson, Benedikt, Andrea Kollnitz, Per Stounbjerg, Tania Ørum: *A Cultural History of the Avant-garde in the Nordic Countries 1925-1950*, Leiden/Boston, Brill/Rodopi, 2019.
- Hjartarson, Benedikt, Camilla Skovbjerg Paldam, Laura Luise Schultz, Tania Ørum: *A Cultural History of the Avant-garde in the Nordic Countries Since 1975*, Leiden/Boston, Brill, 2022.
- Nochlin, Linda: "Why Have There Been No Great Women Artists?" *ARTnews*, January 1971, pp. 22-39.
- Organisationen Danske Museer: "Fakta: Repræsentation af kvindelige kunstnere i museers udstillinger og indkøb", 2019, <https://www.dkmuseer.dk/nyheder/fakta-repraesentation-af-kvindelige-kunstnere-i-museers-udstillinger-og-indkoeb/>.
- Paldam, Camilla Skovbjerg: *Konstruktive Collager – fra 1920'ernes surrealisme til Young British Artists*, Ph.d.-afhandling, Kunsthistorie, Aarhus Universitet, 2008.
- Skewes, Lea, Joshua C. Skewes, Michelle K Ryan: "Attitudes to Sexism and Gender Equity at a Danish University", in *Kvinder, Køn & Forskning*, Bind 1-2, Nr. 19, 07.2019, s. 71-85.
- Skewes, Lea; Joshua C. Skewes; Michelle K Ryan: "Attitudes to Sexism and the #MeToo Movement at a Danish University", in *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 29(2), pp. 124-139, 2021.
- Tanggaard, Lene og Svend Brinkmann: "Interviewet: samtalen som forskningsmetode", in: *Kvalitative metoder. En grundbog*. 3. udgave, Svend Brinkmann og Lene Tanggaard (eds.), København, Hans Reitzels Forlag, 2020, pp. 33-63.

Ørum, Tania og Jesper Olsson: *A Cultural History of the Avant-garde in the Nordic Countries 1950-1975*, Leiden/Boston, Brill/Rodopi, 2016.

NOTER

- 1 Jeg præsenterede hovedparten af denne artikel under titlen "A Cultural History of Gender and Representation. Looking back on 20 years avant-garde studies and academic life" på konferencen "Completing/Critiquing the Cultural History of the Avant-Garde in the Nordic Countries 1900-2020", København, KUA, 5. november 2022.
- 2 Mit medlemskab siden 2002 af først det danske, siden det nordiske og europæiske avantgarde-netværk har været afgørende for mit akademiske liv og dannelse. Det danske avantgarde-netværk blev ledet af tre kvinder – Tania Ørum, Marianne Ping Huang og Charlotte Engberg – kvindelige ledere i et ellers mandsdomineret akademisk miljø. Netværket bestod af både unge og seniorforskere, og selvom der også var adskillige dominerende hanelefanter, har det været et sted, hvor der også var plads til yngre kvinder, hvor vi blev hørt og taget alvorligt, også hvis vi ikke havde fået et stipendium eller en stilling i den akademiske verden. Det er jeg taknemmelig for.
- 3 Citater er oversat af forfatteren, medmindre andet er angivet.
- 4 Jeg har i bind 2 (1925-1950) talt alle navne nævnt i artiklernes abstracts, da abstractet forventes at præsentere artiklens hovedfokus. Her nævnes typisk navnene på de kunstnere, artiklen primært omhandler, samt de kunstnere, de sammenlignes med. Her blev 68 mænd nævnt og 7 kvinder (blandt disse en hustru og en søn). Medlemmerne af flere kunstnergrupper blev ikke nævnt i abstractet, men oplistet i starten af artiklen. Tæller man disse, er der yderligere 56 mænd og 3 kvinder fremhævet i bind 2.
- 5 Se også diskussion af repræsentation i artiklerne "Den store forskel", 2004, en samtale mellem KVINFOs direktør Elisabeth Møller Jensen og akademiprofessor Erik Steffensen (Hansen 2004a).
- 6 Her må jeg bemærke, at "Nielsen" er i begge kategorier, da de indtil for nylig var en hvid, midaldrende mand, men nu, som en del af deres igangværende identitetsprojekt, er en kvinde. I det meste af perioden dækket af bind 4 havde de platformen og privilegierne ved at være en hvid mand, så bare at lade dem tælle i kvindekategorien virkede ikke helt fair.
- 7 I den udvidede læseliste for kurset med 36 titler er to kvinder nævnt.
- 8 3 svarerede pr. mail, 1 har jeg talt med over telefon, 1 over Zoom, 4 har jeg talt med ansigt til ansigt. De semistrukturerede interviews (Tanggaard og Brinkmann 2020, pp. 42-44) tog mellem 25 minutter og halvanden time og blev udført i perioden 13. til 28. oktober 2022. Alle deltagerne modtog indledningsvist en forespørgselsmail, hvor jeg forklarede konteksten, jf. denne artikels indledning, og spurgte, om de havde "tid og lyst til at være med i et lille interview for at prøve at undersøge de tanker om køn og repræsentation, vi havde dengang, og den (kønnede) kultur, vi var en del af". Af mailen fremgik spørgsmålene også, jeg lovede dem anonymitet, og de fik valget mellem at svare skriftligt eller mundtligt.
- 9 På grund af det personfølsomme indhold og løftet til informanterne om anonymitet er lydoptagelser og noter fortrolige.